

2672².

నాదోములవాడ భీమకవి

2

C

135

నోరి శ్రీనాథవెంకటసోమయాజులు

శ్రీ వెంకటేశ్వర ఎంటర్ ప్రైసెస్

మందపాటివారి వీధి - విజయవాడ-2.

CE

శ్రీ వేమున గ్రంథాలయము

స్థాపన : 1933

రిజిష్టరు : 1936

దేల ప్రాంతము : కృష్ణా జిల్లా.

గ్రంథ నామము వేమున వాడు భీమ కవి

గ్రంథము నంబరు 2672

పేరు బి

విభజన నంబరు 135

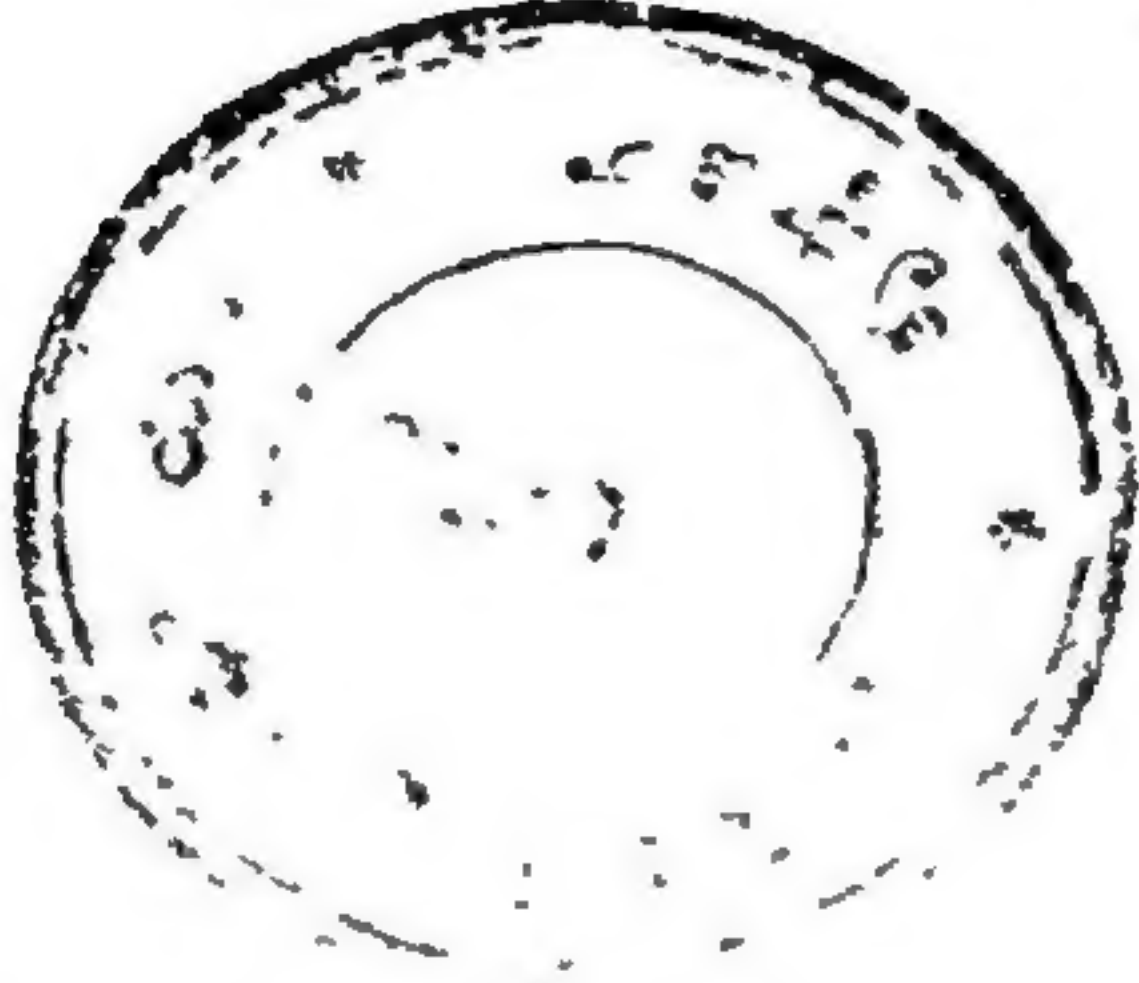
గ్రంథ దాత గ్రంథాలయము

గ్రామము _____

సం. LA 119 B 136

2-26-72
135

పములవాడ భీమకవి

PANCHAYAT OFFICE
TELUGU
KRISHNA DIST.

‘సాహిత్యరత్న, హిందీ, తెలుగువిద్యాన్’

నాటి సాహిత్యరత్నం నా ముద్రా.

వెంకటేశ్వర ఎంటర్ ప్రైసెస్

మందపాటివారివద్ద.....విజయవాడ. 2

శ్రీ వెంకటేశ్వర ప్రచురణ సం.

తృతీయ ముద్రణ

1961

పరమేశ్వరి ప్రెస్

విజయవాడ-2

(Approved by the D. P. I. Re. No. 773 M. 4/60
D/ 5-1-61)

మూల్యం :

70 నయాపైసలు

సంపాదకుడు :

చిలుకూరు వెంకటేశ్వర్లు

మ న వి

చరిత్ర జాతికి జీవము. ప్రాచీన చరిత్రలేనిజాతి యనా గరకము. జాతి యెంత ప్రాచీనచరిత్ర కలిగియున్న నంత గొప్పది. చరిత్రలో మాటుమణిగియున్న రత్నములను త్రవ్వి తలకెత్తుకొని జాతి మురిసిపోవుచుండును. జాతికు శ్రేజనమును, ఆనందమును ప్రసాదించునది చరిత్ర. జాతి తనగతమును స్మృతిపథమునకుఁ దెచ్చికొని, వర్తమానముతో ననుసంధానపఱచి, భవిష్యత్తునకు పురోగమించుచుండును. ఇది యొక మహాయాత్ర.

అట్లే సాహిత్యమునకును నొక చరిత్రయున్నది. ఏ భాషకు ప్రాచీనచరిత్ర కలదో యాభాష గొప్పది అది జీవించియున్నది. లేనిది, కానిది మృతభాష. దేశచరిత్రకు రాజు లెట్లాధారభూతులో సాహిత్యచరిత్రకుఁ గవులట్లు. ప్రధానముగ రాజన్యచరిత్రతో ముడివడియున్నది దేశచరిత్ర. కవుల జీవితముతో, వారి రచనా వ్యాసంగముతో ముడివడియున్నది సాహిత్యచరిత్ర. దేశచరిత్రమున వాఙ్మయ కవిచారిత్రాదికములాంశికములు. అట్లే సాహిత్యచరిత్రయందు రాజన్య చరిత్రలు. కాని రెండును పరస్పరాశ్రితములు.

సాహిత్యచరిత్రకు కవులు మూలస్థానములంటిమి. ఆ కవులు జాతికి పూజనీయులు. వారు కష్టించి, పండించి జాతికి కవితాసస్యము లందించినారు. దానిచే పుష్టమైనది జాతి. అందుచే వారి సంస్కరణము జాతి కు తేజకము. వారి కవితా విలాసములు జాతి కానందదాయకములు. వారి కావ్యములు జాతి సంపద. తత్పరిరక్షణము జాతికికర్తవ్యము.

తమపూర్వగాధలను త్రవ్వకొనుట జాతికి సహజ గుణము. ఆగాధలలో, ఆ త్రవ్వకొనుటలో నేదియో యపూర్వానందానుభూతి లంభించును. శుష్కజీవితము నా గాధలు రసామృతమును వర్షించి చివరింపఁ జేయును. అవి యాతనికి గలిగింతలిడి, కవ్వించి, నవ్వించి, యలరించును. ఆ యానందముతో జాతి మఱల కొంతకాలము జీవించును. కావుననే యా గాధలు జాతి జీవనమున కలసిపోయినవి.

ముఖ్యముగ పూర్వకవుల ప్రతిభాగాధలు. వారి చాటువులు మనల నెక్కువగ రంజింపఁజేసి, తలఁచుకొనినపు డెల్ల ననిర్వచనీయానందము నొసఁగుచున్నవి. కాన మనము వాటినై పాకర్షింపఁబడుచునే యుందుము. పెద్దలందేగాక పిల్లలందును నీ ప్రవృత్తి కాన్పించుచున్నది. ఈ యంత్రముగ మున, జీవితము మ్రోడువాటిపోవుచున్న యీ సమయమున నిట్టిగాధల ప్రచారమెంతో యవసరము.

తెనుఁగున కవిచరిత్రలున్నవి. కాని యవి విద్యాధికులకే యుపకరించును. అందు కవికాల నిర్ణయములతో, కవితాగుణదోష విమర్శనలతో, తర్కవితర్క పూర్ణమై సామాన్య బుద్ధుల నాకర్షింపఁజాలకున్నవి. కవిజీవితమందలి పరమార్థమును, కవి వ్యక్తిత్వమును ప్రకాశింపఁజేసి విద్యార్థుల నాకర్షించి రంజింపఁజాలకున్నవి.

సామాన్య పాఠకునికిఁ గావలసినది యాకవి వ్యక్తిత్వము. ఆతని జీవితవిధానము. నాటి సంఘమున నాకవికిఁగల స్థానము ఆతని ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు. ఇవి తెలిసిన పిమ్మట నందలి సత్యాసత్య నిర్ణయమున కాతఁడే యుత్సహించును. అనగా పాఠకుని మనస్సు సాహిత్యోన్ముఖమైనదన్నమాట.

ఈ లక్ష్యము నాశించియే యీ కవుల చరిత్రలు రచింపఁబడినవి. కవి కాలనిర్ణయమునకు ప్రాధాన్య మీయలేదు. వివాదాంశముల జోలిపోలేదు. అనుసూతముగ వచ్చుచున్న గాథలను విడువలేదు. కవితా గుణదోష విమర్శనమునకుఁ గడంగలేదు. వివాదాంశములను కథావిధానమున సాధ్యమైచో సమన్వయ మొనరింప యత్నించితిని. వీలు కానిచోట వదలివేసితిని. అట్లని యసత్యమును సత్యముగా విద్యార్థులకు భాసింపజేయలేదు. విద్యార్థుల మానసమును తర్క వితర్కములతో విసిగింప రాదనియే యష్టానర్పణలసి

వచ్చినది. కవి కవిత్వమును ప్రదర్శించుటకే యధిక ప్రయత్న మొనరింపఁబడినది.

ఈ నా ప్రయత్నమువలన విద్యార్థులలో సాహిత్య తృప్తి యేమాత్ర ముదయించినను నా ప్రయత్నము సఫల మైనట్లే! విద్యాధికులీ ప్రయత్నము నాశీర్వాదింపగలరని విశ్వ సింఁచుచున్నాను.

—రచయిత.

వేములవాడ భీమకవి

‘జయ హరహర మహాదేవ’ యనెడు భక్తుల జయ నాదములు దేవాలయమంతటను ప్రతిధ్వనించు చుండెను. దేవాయ తన విజయఘంటికా నాదము లా జయనాదము లకుఁ దాళము వేయుచుండెను. నాడు మహాశివరాత్రి యగుటచే భీమేశ్వరాలయము భక్తబృందములచేఁ గ్రీక్కిరిసి యుండెను. మహాన్యాసపూర్వక రుద్రాభిషేకములు, బిల్వార్చనము, వేదపారాయణము, ఉపనిషత్పఠనము, పురాణ శ్రవణములచే దేవాలయమంతయుఁ గోలాహలముగ నుండెను. భక్తిభావప్రేరితులై స్వామి కుపహారముల గొనివచ్చిన భక్తసందోహముచే ముఖమండప మంతయు నిండియుండెను. కామ్యసిద్ధికై యసంఖ్యాక స్త్రీజనము స్వామిగుడికి ప్రదక్షిణలు చేయుచు పాణాచారములు పఠియుండిరి. దూర్గదేశాగతులైన భక్తకోటిచే ద్రాక్షారామము అమరావతికి పోలియుండెను.

మహాశివరాత్రికి స్వామిదర్శనమునకై వేములవాడ నుండి యసంఖ్యాకముగ జనసందోహము బయలుదేరి ద్రాక్షారామముఁ జేరెను. స్త్రీలు, బాలురు, వృద్ధులు నందఱి యందును భక్తిభావ మావేశించి వారికి నూత్నత్రేజ మొసంగుచుండెను. స్నాన మాచరించి కొందరు స్త్రీలు ఆలయములోని కేగిరి. స్వామికి మ్రొక్కులు చెల్లించువారు

కొందఱు; తమ యీప్సితములు నెఱవేరినచో లక్షబిల్వార్చనలు, దీపదానములు చేయుదుమని మ్రొక్కుచున్నవారు కొందఱు. సంతానలాభము కలిగినచో నీ పేరు పెట్టుకొందుమనువారు కొందఱు. ఆనాడు మానవజాతియందు గుప్తములైయున్న కోర్కె లన్నియు స్వామిముందు బహిర్గతములు కాజొచ్చినవి.

పుణ్యస్థలకు కొంచె మెడముగ నిలువఁబడి యీ వింతలను చూచుచున్న దొక భక్తురాలు. పరమాత్మ సాన్నిధ్యమున మానవులు కోరుచున్న నీచములైన కోర్కెల కామెకు నవ్వువచ్చినది. మేరుపర్వతమునుజేరి గుండ్రాతిని కోరినట్లు మోక్షప్రదాతయగు భీమేశ్వరుని సన్నిధిని భౌతికముల నపేక్షించు భక్తుల మూఢత్వమున కామె నవ్వుకొనినది. ఆమెలోని తాత్వికభావము, చమత్కారముతోఁగలసి వాగ్రూపమున బయలు వెడలినది. “నాకును నీవంటి పుత్రుఁడు కలిగినచో పుట్టెడు నీటితో దీపారాధన మొనర్చి నీ పేరు పెట్టుకొందునుస్వామీ !” యని.

ఈ మాటలు వినినంతనే ప్రక్కనున్న పూజోడులు పక్కన నవ్విరి. ‘వితంతువునకు పిల్ల లేమిటే ! నీకు పిల్లలు కలుగుట యెట్లే ?’ యని వా రందఱు నామెను పరిహసించిరి.

నిరుపేదరాలును, విద్యావతియు నైన యా బాల వితంతువు వారిం గాంచి—‘అమ్మలారా ! అర్థిజన కల్పవృక్షమైన భీమేశ్వరస్వామి సన్నిధిని మీ రిట్టి తుచ్ఛమైన కోర్కెలు

కోరుచుండుట నా కాశ్చర్యజనకమైనది. మీ రా భగవానుని కోరవలెనా? తన బిడ్డల కెవరికేమి కావలెనో యాతండ్రి యెఱుంగడా? ఆపద మ్రొక్కులు మ్రొక్కు మీ కోరికలు సఫలముచేయు భగవానుఁడు పరిహాసమున కై నను నేను కోరిన కోరిక సఫల మొనర్పకుండునా? యనెను.

కొందఱామె మాటలోని పరమార్థమును గుర్తించిరి. కొందఱామె మాటలకు మూతి విరచిరి. కొందరు పరిహాసించిరి—‘పుట్టుముండకు పిల్లలు కావలెనట. ఆ యిండ్ల కా యిండ్ల కేఁగి పాటలు పద్యములు చెప్పి పొట్టపోసికొను పుట్టుకుంక మనలను పరిహాస మొనర్చుచున్నది.’

శివరాత్రి యుత్సవములు ముగిసినవి. ఎవరి యిండ్లకు వా రేఁగిరి. కొన్ని మాసములు కాలగర్భమున కలిసిపోయినవి. భక్తతాణపరాయణుఁడు, అర్థార్థి కల్పశాఖ, యా భీమేశ్వరస్వామి కా భక్తురాలియెడ కరుణ కలిగినదో, లేక యామె తాత్త్వికదృష్టి కానంద మాయెనో, లేక భక్తులకు తన సామర్థ్యము జూపనెంచెనో, యా బాల వితంతువు గర్భము దాల్చినది. వేములవాడలోని జనులు గుజగుజలు వోయిరి. చాటుమాటున నా బాలవితంతువును దిట్టుకొనుచు తమ పాతివ్రత్యములను నిరూపించుకొనుచుండిరి. ఆనోట నానోటఁబడి యా విచిత్రోదంతము గ్రామమున బట్టబయలైనది. ఆ ధీరస్వాంత, విద్యావతి, భీమేశ్వరకృపాపాత్రయైన వితంతువు మాత్రము చలింపలేదు. భగవత్ప్రసాదము నా

భక్తురా లెట్లు తిరస్కరింపగలదు ? భగవత్ప్రసాద స్వీకరణ మున లోకభయ మెందుకు ?

భీమేశ్వరప్రసాదమున నామెకు మగశిశువు కలిగెను. గ్రామస్తు లామె నసహ్యించుకొనిరి. భగవత్ప్రసాదమున నామెకు పుత్రుఁ డుదయించెనను మాటను వారు విశ్వసింపఁ జాలకపోయిరి. వారికి భగవంతునిపై, అతని శక్తి సామర్థ్యములపై గల విశ్వాస మట్టిది ! అఘటనాఘటనా సమర్థుఁ డైన భీమేశ్వరస్వామి సామర్థ్యమునే శంకించి యా యూరి వా రామెను బహిష్కరించిరి. భక్తులకు బహిష్కార మేమి? ఎందఱి భక్తులను లోకము బహిష్కరించి కష్టములపాలు చేయలేదు ! ఆమె యీ లోకాపవాదమునకు, బహిష్కారము నకు జంకలేదు. తనపుత్రునకు భీమేశ్వరస్వామిపేరు పెట్టినది. సాక్ష్యమైనంతవఱకు లోకపుదృష్టిని తప్పించి తన కుమారుని పెంపసాగెను. విద్యావతియైనందున తానే బిడ్డనికి విద్యా బుద్ధులు నేర్పసాగెను.

బాలకుఁడైన భీమన పెరిగి తోడిబాలురతో నాట పాటలతోఁ గాలముఁ బుచ్చుచుండెను. తల్లివద్ద విద్యాభ్యాస మొనర్చుచుండెను. గ్రామస్తుల క్రూరదృష్టులు, వారి వ్యంగ్య వచనములు, బాలుఁడైన భీమన కర్థమయ్యెడివి కావు. తన్ను గౌరవించుటలేదనియు, తోటివారితోబాటు ఆదరించుటలేదనియు మాత్రమే యా పసియెడందకుఁ దెలియును. అందఱి పిల్లలవంటివాఁడు కాఁడా తాను ? మఱి తన్నెందు కింత హేయముగ జూచుచున్నాడు ? నన్ను అంద

రితోబాటు భోజనమునకుఁ బిలువరేమి? నన్నజూచి గుజ
గుజలు వోవుదురేల? ఇవి యా బాలహృదయమును వేధించు
చున్న ప్రశ్నలు.

బాలుడైన భీమన యొకనాఁడు తోడి బాలురతో
నాఁడుచుండెను ఆటలో మాటలో నుద్దండుడైన మించిన
భీమన్నను బాలుఁడొకఁ డీసున 'ముండకొడుకా!' యని
పరిహాసించెను. మిగిలిన బాలురందఱును నవ్విరి. భీమనకు
గోపమువచ్చి తన్నుఁదిట్టిన బాలుని కొక్కటి వడ్డించెను.
కాని యాతని గోపము చల్లారలేదు. పిల్లలాతని చుట్టును
జేరి 'నీకు తండ్రిలేడు. మీనాయన పేరేమో చెప్పు' మని
యింకను పరిహాసింపసాగితి. పరాభూతుడైన భీమన యట
నిలువఁజాలక చరచర యింటికేఁగి తన తండ్రి యెవరో
చెప్పుమని తల్లిని బలవంతముఁ జేసెను. ఏమని చెప్పగలదా
యిల్లాలు? కల్లబొల్లి మాటలతో మఱపించుటకు వెనుకటి
భీమన కాఁ డీతడు. లోకజ్ఞాన మించుకకలిగి మఱల నంత
లోనే తేఱుకొని యిట్లన్నది—'నాయనా! నీవు సామాన్య
మానవులవంటి వాడవుకావు. నీ తండ్రి సామాన్య మాన
వుఁడు కాఁడు. ఆ భీమేశ్వరస్వామి వద్దకేఁగి యాతని నడు
గుము.'

భీమన చరచర భీమేశ్వరాలయముకేఁగి 'లింగమును
కొగలించుకొని 'నాతండ్రి యెవఁడో చెప్పు'మని బ్రతిమా
లెను. ఆ పాషాణలింగ మేమని చెప్పగలగు? అతని నున

స్సులోని వేదన యధికమైనది. 'నా తండ్రి యెవడో చెప్పదువా! లేక నీ తల బ్రద్దలుకొట్టి నా తల బ్రద్దలుకొట్టుకొమ్మందువా!' యని సరోషముగ బ్రశ్నించెను. స్వామి కా యమాయక బాలభక్తునిపైఁ గరుణ కలిగినది. 'ఓయీ! నీ జనని మహాభక్తురాలు. ఆమె పుత్ర్రిలాభమును గోరినది. వితంతువైనను నిష్కల్మష భక్తితో గోరిన కోరికను దీర్చి నిన్ననుగ్రహించితిని. నీకు నేనే జనకుడను' అని భీమేశ్వర స్వామి యనెను.

'ప్రభూ! నీవు నా జనకుడవైనచో నన్నితరులు గోళకుడని నిందింపనేల?'

'ఓయీ! లోకులు పలుగాకులు. వారు నన్ను పూజించురు గాని నా పై విశ్వాసముతోగాదు. వారి యవసరముల కొరకు, వారి యవసరములను దీర్తునను నమ్మకము వారిలో నున్నదిగాని యా విశ్వాసము సంపూర్ణమైనదికాదు. అందు చేతనే వారు భగవత్కృత్యముల నప్పడప్పుడు నమ్మజాలరు. వారి నింకను మోహము వదలలేదు. తమకు పుత్ర్రిలాభము గూర్చు భగవానుఁ డొక వితంతువునకు పైతము పుత్తునిం సంగుజాలునని వారు విశ్వసింప లేకున్నారు. అది వారి యజ్ఞానము సుమా!'

'అట్టి యజ్ఞానులు మధ్య నా జీవితము సాగు శుట్లు? నా తల్లిని, నన్ను వెలివేసి హింసించుచున్నారే! మా గతి యేమి కావలె?'

‘వత్సా! నీ వనినది నిజమే! మీ జీవయాత్ర సాగ
వలెనుగదా! అందుకై నేను జనుల మానసమును మార్చుట
కంటె నీ కొక వరమును ప్రసాదించును. నీవు సమస్త విద్యా
పారంగతుడవై నీ వాడిన దాటయు పాడినది పాటయు
నగును. సంఘమున నీ మాటకీక తిరుగులేదు. ఎంతటివారై
నను నీ వాక్కునకు లోబడవలసినదే!

ఈ కథ కేవలము కల్పిత మనుటకు వీలులేదు. భీమ
కవి సంస్కృతమున రచించెనని చెప్పఁబడుచున్న జ్యోతిష
గ్రంథము నాంధ్రమున విరచించిన యొకకవి యాతని జన్మ
ప్రకార మిట్లు నుడివినాడు.

శ్రీకరంబై ధరఁ జెలువుగాంచినయట్టి

భీమపురంబునఁ బ్రేమమీర

భీమేశ్వరుండును బ్రియముతో భక్తుల

కోర్కు లొసంగుచుఁ గొమరు మిగుల

నొకనాఁడు తత్పురి యువతులు కొందఱు

భక్తి భీమేశ్వరు భవనమునకుఁ

బోయి పుత్రులవేడ ముగ్ధత్వమున నొక్క

విధవ కుమారుని వేడ్కఁగోర

నాలేమ ముగ్ధత కపహించుచు నల

భీమేశ్వరుఁడు పుత్రుఁ బ్రీతి నొసఁగె

నా కాంత గర్భిణియై కాంచెఁ దనయుని

కలియుగాదిని ప్రేమ కడలు కొనగఁ

బ్రభవ వర్షంబున శ్రావణమాసంబు
 శుక్లపక్షంబున శోభనంబు
 మీఱఁ బంచమి శుక్రవారంబునను హస్త
 యందుఁ గన్యాలగ్నమందు నెలయ
 వెలిపెట్టి రక్కాంత విధవ నా పుత్రునిఁ గాంచె
 నని నింద మెడగట్టి యఖిలజనులు
 నంత తత్తనయుండు నైదేండ్ల బాలుఁడై
 పురి బాలకులతోడఁ బొసగనాడ
 జనులెల్ల గోళకుండని నిందఁజేసిన
 రోషించి యాతండు దూషితయని
 తామెత్తి తల్లిపై నేయఁబోయిన నది
 భీమేశ్వరుండు తండ్రి వ్రేయుమనిన
 వెసఁజని యాతని వ్రేయ నుంకించిన
 భీమేశ్వరు డుదయ పెద్దగలిగి
 ప్రత్యక్షమయి, వత్స! రమ్మని తగఁజేటి
 పశు పక్షి మృగములఁ బ్రాణికోట్ల.

* * *

గలిగించు శక్తియుఁ గరమొప్ప జనులకు
 బిడ్డల నాయువుఁ బెంఘఁ దనర
 సంపద లొసఁగెడి సామర్థ్యమును మఱి
 కానిది యానని యైనదెల్లఁ
 గాదని యట్టుల కావించు బలమును
 మును రాఁగలుగునదియును దెలుపగ

బ్రాహ్మణ్యమును నిచ్చి ప్రబలుము నీవని
 వరమిచ్చెఁ బదియారు వర్షములకు
 నాతనికి సహాయమై సరస్వతియును

* * *

నతఁడెట్లు చెప్పిన నట్ల చేయుచునుండె
 సరిలేని కీర్తిచే జగతి వెలసి

యతఁడు చెప్పిన శాస్త్ర మందధిక భక్తి
 కలిగి నిజమని తలచినఁ గల్గు శుభము
 కోర్కులెల్లను ఫలియించు గురుతరముగ
 సకల జనులకుఁ దప్పదు జగతిలోన.

భీమన భీమేశ్వర వరప్రసాదముఁ బొంది యింటికిఁ
 దిరిగి వచ్చెను. ఇప్పటి భీమనలో జంకుగొంకులులేవు. ఆత్మ
 సంతృప్తి, ఆత్మ విశ్వాసము నాతనిలో నిండుగా నెలకొనెను.
 సంఘదూషితుడైన యాతఁడు సంఘమును లెక్కచేయుట
 లేదు. తన్ను వెలివేసిన సంఘమును తానే బహిష్కరించెను.
 కాని తన గొప్పదనమును, తన యాభిజాత్యమును వెల్లడింప
 వలెనను కుతూహలము కలిగెను. భీమేశ్వర వరప్రసాద లబ్ధుఁ
 డైన తనను లోకులిట్లు పరిహసించుట, యవమానించుట
 నాతఁడు సహింపలేకబోయెను. తన జన్మ ప్రకారమున,
 భీమేశ్వరవచనములను, భగవత్సాక్షాత్కారమును తెలియ
 జెప్పినను వినువారెవరు? కలియుగ భక్తుల కంతటి విశ్వాస
 మొక్కడిది!

వేములవాడలో నొకనాఁడు బ్రాహ్మణులయింట సంత
ర్పణ జరుగుచుండెను. గ్రామమందలి బ్రాహ్మణు లందఱు
నాహూతులైరి. భీమనను పిలిచినవారు లేరు. భీమన కది
సహింపరాని యవమాన మయ్యెను. అతిథు లందఱు
నేతించిరి. వడ్డన పూర్తియైనది. దేవతా నివేదనలు పూర్తి
యైనవి. బ్రాహ్మణులు పరిషేచన మొనర్పనుండిరి. ఇంతలో
వీధియరుగుపైఁ గూర్చుండియున్న భీమన—‘అప్పలన్నియుఁ
గప్పులుకావలె, అన్నమంతయు సున్నము కావలె’ నని
శపించెను. ఇంకేమున్నది! ఆతని శాపము సత్యమై, విస్త
శ్శలోనున్న యన్నము సున్నమై, అప్పుములు కప్పలై
యెగురజొచ్చెను.’ ఆకలితో నావురావు రనుచున్న బ్రాహ్మ
ణుల కాశాభంగమైనది. యజమానికి తీరని పరాభవము
కలిగినది. ఒకరిమొగ మొకరు చూచుకొనసాగిరి. ఇందుకు
నిమిత్తమేమి? ఇపు డేమి చేయవలె?

ఇంతలో వీధియరుగుపై గూర్చుండి ‘మీ పప్పులు
కప్పులుగాను, మీ యన్నము సున్నముగాను’ యనుచు
పాడుచున్న భీమనకాన్పించెను. ప్రత్యక్షముగ నాతని ప్రభావ
మును గాంచిన యజమాని పశ్చాత్తప్తుడై యాతనిని శాప
ముపసంహరింపుమని ప్రార్థించెను. బ్రాహ్మణు లాతని మహ
త్త్వము నంగీకరించిరి. ఉపనయనాది సంస్కారము లొనర్చి
బహిష్కారమును తొలంగిచుట కంగీకరించిరి. వెంటనే పంక్తి
భోజనమునకు సైత మాహ్వానించిరి. భీమన ‘సున్నము
అన్నముగావలె, కప్పులు పప్పులుగావలె’ ననినంతనే యథా

పూర్వముగ విస్తృత భోజ్యములతో నిండెను. నాటికి బ్రాహ్మణుల ఊధాగ్ని చల్లారినది. నాటినుండియు నూరి లోనివారి కాతఁ డనిన భయమైనది. ఆతని కెదురాడువారు లేరైరి. ఆతని ప్రశస్తి దేశమంతటను బ్రాకెను.

నాటినుండియు నీతఁడు కవిత్వముఁ జెప్పుచు రాజులను మెప్పించుచు నప్రతిహతవచనుఁడై జీవయాత్ర సాగించుచుండెను. జను లాతని నుద్దండ కవియనియు, కవిరాక్షసుఁ డనియు బిలుచుచుండెడివారు. ఎచటి కేఁగినను నాతఁ డసాభిమానముతో దన్ను ద్రాక్షారామ భీమేశనందనుఁడ ననియే చెప్పుకొనుచుండెను. తెలుఁగురాయని సభ కేఁగి యాతనితో నేమనెనో చూడుడు.

“ఘనుఁడన్ వేములవాడ వంశజుఁడ ద్రాక్షారామభీమేశ సం దనుఁడన్ దివ్యవిషామృత ప్రకట నానాకార్యధుర్యుండ భీ మన నాపేరు వినంగఁ జెప్పితిఁ దెలుంగాధీశ ! కస్తూరికా ఘనసారాది సుగంధ వస్తువులు వేగందెచ్చి లాలింపురా!

ఈ వచనములలో నాతని యుద్దండ స్వభావము, స్వాభిమానము, నిర్లక్ష్యము స్పష్టముగ గోచరించుచున్నవి. భీమన మహాప్రభంజనుఁడు. అతఁ డేగరాని చోలులు లేవు. అతని కెదురై నిలచువారులేరు. అతనిముందు నమ్రులై నచో కరుణించెను. ధౌర్త్యమున నెదురొడ్డినచో నేలగూల్చెను. భీమేశ్వర వరప్రసాద, కలితుఁడు అప్రతిహత వచనుఁడు, క్రాంతదర్శియైన కవి ! ఆతని కెదురేదీ ?

ఒకనా డాతఁడు రాజకళింగగంగును చూడబోయెను. కళింగగంగు కార్యభారములో మునిగియుండి కోపముతో 'నిది సమయముకాదు. సందడి తీరిన తరువాత రమ్మ'నెను. భీమనకిది యవమానజనకమైనది. కాదామఱి? కవిశేఖరుని కలియుటకు సమయము కాదనుటయా? తరువాత రమ్మను టయా? ఆత్మగౌరవమే ప్రాణముగా జీవించు కవిశేఖరముని లిట్టి యనౌచిత్యములను సహింపగలరా? కవులు సేవక శుల్యులా తరువాత రమ్మనుటకు? భీమన కోపించినాడు — భీమనకాదు కవియే కోపించినాడు.

'వేములవాడ భీమకవి వేగమే చూచి కళింగగంగు తా సామము మాని కోపమున సందడిదీతిన రమ్మ సొమ్మనెన్ మోమునుజూడ దోషమిఁక ముప్పదిరెండుదినంబులానలన్ జామున కర్థమందతని సంపద శత్రులఁ జేరుగావుతన్.'

కవివాక్కు వ్యర్థముకాదు—ముమ్మాటికిని సత్యము—
 బిసరుహ గర్భవ్రాతయును విష్ణుని చక్రము వజ్రవజ్రమున్
 దెసలను రామబాణము యుధిష్ఠిరు కోపము మానిశాపమున్
 మసకపుఁ బాముకాటును, గుమారుని శక్తియుఁ గాలు
 దండమున్
 బశుపతి కంటి మంటలును బండిత వాక్యమురి త్తవోవునే!

ఆ మాటలు కళింగగంగు పాలిట మారణాస్త్రము లైనవి. నిజముగనే శత్రులాతని రాజ్యము నాక్రమించి కళింగగంగును వెడలగొట్టిరి. శత్రుభీతిచే నాతఁడు మారు

వేషమున నొకనాటిరాత్రి చీకటిలో భీమన యింటిముందరి పాతరగోతిలోఁబడి 'యంతటి మహావైభవముతో బ్రతికిన నాకు నే డొక కాలిదివ్వెయైన లేకపోయెనుగదా! యని దుఃఖించుచుండెను. ఇంతలో పాదప్రక్షాళనమునకై బయటకు వచ్చిన భీమన యీతనింగాంచి 'నీవెవ్వఁడ'వని ప్రశ్నించెను. అందుల కాతఁడు 'వేములవాడ భీమకవిచేసిన జోగిని నే' నని సమాధానమిచ్చెను. అది విని భీమన యీతనిపైఁ గరుణించెను. 'నిండు మనంబు నవ్యనవసీత సమానము పలుక దారుణాఖండల శస్త్రతుల్యము విప్రులందు' అనిగదా కవి చెప్పినది! విప్రులందేగాదు—కవులందును నది సత్యమే! నిగహానుగహాసమర్థులుగదా కవీశ్వరులు! కావుననే రాజులు, చక్రవర్తులు వారి నాశ్రయించి బ్రతికిరి.

భీమన కళింగగంగు స్థితిని జూచి జాలి చెందెను.

'వేయి గజంబులుండఁ బదివేల తురంగములుండ నాజలో రాయలగెల్చి సజ్జనగరంబునఁ బట్టము కట్టుకో వడిన్ రాయ కళింగగంగ! కవిరాజుభయంకరమూర్తి చూడఁ దా బోయిన మీనమాసమునఁ బున్నమపోయినషష్ఠినాటికిన్.'

కవి యొసఁగిన యాశీస్సువలనఁ గలింగగంగునకు కొండంత ధైర్యము కలిగినది. శత్రువులను నిర్జించి సజ్జనగరమును తిరిగి యాక్రమింపఁగలనను ధైర్య మంకు రించినది. కాని యెట్లు? తాను నిస్సహాయుఁడు. రాజ్యచ్యుతుఁడు. సైన్యములేదు. పరివారములేదు. పగటివేళ తాను పదిమంది కంటికే గనఁబడుటకై నను వీలులేదు. సజ్జనగరాధిపతి వేయి

కండ్లతో నప్రమత్తుడై చారచక్షువులనాతనికై యన్వేషించు చుండెను. ఆనాటిరాత్రి గడచినది. కళింగగం గట్టే భీమవ యింటిముందు కూర్చుండి యుండెను. ఇంతలో గొందఱు భాగవతులు విచిత్రవేషవిన్యాసములతో నచటి కరుదెంచిరి. నాలుగైదు దినములనుండి వా రట్లే గ్రామముననుండి వేష ములు వేయుచుండిరి. వారిని గాంచినంతనే కళింగగంగు మన సున నొక యుపాయము తఱుక్కున మెఱసెను. అతఁ డా భాగవతుల వినోదవేషములఁ దిలకించుచు వారిని వెంబడించి వారున్న విడిదికేఁగెను. ఆ జట్టు నాయకునిఁ జేరి వారు దేశాటన మొనర్చుచు సజ్జనగర మేగుచున్నట్లు తెలిసికొనెను. తననుగూడ జట్టులోఁ జేర్చుకొమ్మని ప్రార్థించెను. త్రొత్త వాఁడైనను, కుతూహలము గలవాఁడు గావున వా రాతనిని జట్టులోఁ జేర్చుకొనిరి.

సజ్జనగరమున విజయోత్సవములు పెల్లుగ నుండెను. భాగవతులగుంపు సజ్జనగరముఁ జేరెను. వారు విచిత్రవేష ములు దాల్చి రాజసభ కేఁగి రాజును రంజింపఁజేసిరి. వారి కౌశలమునకుమెచ్చి రాజు కుతూహలముతో మాచేజయింపఁ బడి, దిక్కులేక యల్లాడుచు దేశదేశముల గ్రుమ్మరుచున్న కంళింగగంగు వేషమువేసి మమ్ము సంతోపెట్టగలరా? యని ప్రశ్నించెను.

జట్టునాయకుఁ డించుక సంతయించెను. వా రంతకు పూర్వ మా వేషము వేయలేదు. అందుకై వారు సిద్ధపడి రాలేదు. రాజు కోరినది సామాన్యవేషముకాదు. సజీవుడై

యన్న రాజువేషము. అతని రూపురేఖలు గలవాఁడొక్కఁడు కావలె. అంతటితోగాదు. కళింగగంగ గీ రాజునకు శత్రువు. ఈతనిచే పరాభూతుఁడు. కాన నాతని నవమానించునట్లు కథ నడుపవలె. కష్టసాధ్యమైన పని. నాయకుఁ డిట్లాలో చించుచుండగా సామాన్యవేషమున జట్టలోనున్న గంగు నాయకునితో నే నా వేషము వేసెదనని చెప్పి యొప్పించెను. నాయకుఁడు సజ్జనగరాధిపతితో రేపు కళింగగంగు వేషము వేసెదమని చెప్పి నాటికి సెలవు తీసికొనెను.

కళింగగంగు భావికార్యము గుఱించి యాలోచింపఁ దొడగెను. వేషమునకై వెదుక నక్కరలేదు. వేషమున కొక గుఱ్ఱము, కత్తి కావలెనని రాజునకుఁ గబురంపిరి. రాజు సంకోషముతో నుత్తమాశ్వమును, కత్తిని భాగవతులకుఁ బంపెను. వేషము పూర్తియైనది. కళింగగంగు తన పూర్వపు దుస్తులను ధరించెను ఒకడు సజ్జనగరాధీశుని వేషము వేసెను.

భాగవతులు కొలువుకూటమును జేరిరి. ఆట ప్రారంభ మాయెను. వారి కలహ కారణములు, రాయబారములు, యుద్ధసన్నాహములు వర్ణింపబడెను. యుద్ధము నిశ్చిత మైనది. యుద్ధరంగమున సజ్జనగరాధీశుఁడు, కళింగగంగు ప్రత్యక్షమైరి. సభ్యులందఱును కళింగగంగు వేషమునుగాంచి నిజముగ కళింగగంగేయని భ్రమించి నిర్విమేషులై చూచు చుండిరి. సజ్జనగరాధిపతియు గంగువేషమంత చక్కగ కుదిరి నందు కద్భుతమందు చుండెను.

ద్వంద్వయుద్ధము ప్రారంభమయ్యెను. ఆ తుముల యుద్ధమునుగాంచి సభ్యులు నిర్విణ్ణులైరి. ఆట రక్తి గట్టు

చున్నదని రసికు లనుకొనుచుండిరి. ఇంతలో కళింగగంగు ఒక్కమ్మడి సింహాసనముపైనున్న సజ్జనగరాధీశునిపైకి లంఘించెను. మఱుక్షణమున సజ్జనగరాధీశుని శిరము పాద పీఠముపైనుండి దొర్లి సభలో పడెను. కళింగగంగు ఉగ్ర మూర్తియై సింహాసన మధిష్ఠించెను. తానే కళింగగంగునని ప్రకటించెను. సభ్యు లొక్కొక్కతడవు నిశ్చేతనులై యుండిరి. కవివాక్యము సత్యమైనది. సజ్జనగరమునఁ బట్టము గట్టుకొని నాఁడు కళింగగంగు.

భీమన యొకనాఁడు చాళుక్యవంశజుడైన చొక్క రాజువద్ద కేగెను. చొక్కరాజు తన యుద్ధానవనమున మల్లెసాలస్తంభముమీదఁ గాలుచాచి కూర్చుండెను. భీమ కవి స్వీయపరిచయమును వినిపించినపిమ్మట, చొక్కరాజు నీ వంతటి సామర్థ్యముగలవాడవేని యీ స్తంభమును మఱిల వృక్షముగా నొనర్పఁగలవా యని ప్రశ్నించెను. వెంటనే భీమకవి—

“అనీతాభ్యుపదాన శృంఖల పదాభ్యాలంచిత స్తంభమా
నేకే వేములవాడ భీమకవినేనిం జిత్రకూటంబులో
భూనవ్యాపిత పల్లవోద్భవ మహాపుష్పోప గుచ్ఛంబులన్
నానాపక్వ ఫలప్రదాయవగు మానాకల్ప వృక్షాకృతిన్”

అనెను.

వెంటనే యా పండిలిగుంజ కొమ్మలతోను, పత్రముల తోను, కిసలయములతోను, ఫలపుష్పాదులతోను గూడి నదై మహావృక్షముకాగా రాజు కాలు దానిలోఁ జిక్కు

వడెను. అచటనున్నవా రందఱాతని కవితాశక్తి కత్యన్భుతం బందిరి. రాజు తన కాలు చిక్కువడుటచే మఱల నా వృక్షమును స్తంభముగా నొనర్చుమనెను. అంతట భీమన—

శంభు వరప్రసాద కవిసంఘవరేణ్యుడనైన నా వచో
గుంభనచేయ నెంతో యనుకూలతనొంది తనూనభావన
గుంభినిఁ జొక్కనామనృప కంజరు పందిటి మల్లెసాలకున్
స్తంభమురీతి నీతనువుఁదాలించి యెప్పటియట్ల యుండుమా.

యనెను. వృక్షము యథాపూర్వముగ స్తంభమైపోయెను. చొక్కభూపాలుఁ డనర్ఘ వస్తుసంతతులతో కవిని తృప్తు నొనర్చి ధన్యుడాయెను.

భీమకవి యమోఘవచనుఁడని తెల్పు మఱియొకగాథ ప్రచారమందున్నది. రణతిక్కన యుద్ధక్షేత్రమున సిహతుఁ డయ్యెను. తిక్కనభార్య భర్తవియోగమునకు దుఃఖితయై భీమకవివద్ద కేతెంచి నమస్కరింపగా నాతఁ డామెను 'దీర్ఘ సుమంగళీభవ' యని యశీర్వాదించెను.

అంతట నామె—'కవిశేఖరా! మీ వచన మమోఘము. కాని నా భర్త శత్రునిహతుఁడై, శిరము కళేబరము వేరుచేయఁబడి యుద్ధక్షేత్రమునఁ బడియున్నాడు. మఱి తమ యాశీర్వాచన మెట్లు ఫలించునో?' యనెను.

అంతట భీమకవి—

గుణముల నిధానమగు మన

రణతిక్కడు తాఁ గళేబరంబును శిరమున్

గణక మెయిఁ గలయ బ్రతుకును
బ్రణుతాఖిల వైరిమకుట భాసిత పదుఁడై.

యని చెప్పి మొండెమును శిరమును నేకముగా గూర్చి
బ్రతికించెను.

ఈ కవియే రణతిక్కన శౌర్యమును, ఆతని ఖడ్గమును
బ్రశంసించుచు నీ పద్యముఁ జెప్పెను.

గరళపుముద్ద లోహమవగాఢ మహాశనికోల్లు సమ్మెటల్
హరు నయనాగ్ని కొల్మి యురగాధిపుకోటలు పట్టుకాన్లు ది
క్కటి శిరంబుదాయి లయకాలుఁడు కమ్మరి వైరివీర సం
హరణ గుణాభిరాముఁడగు మైలమ తిక్కని ఖడ్గస్మృతికిన్.

కవులు, పండితులు నింటివద్ద కూర్చుండియున్నచో
వారికి ప్రశస్తి వచ్చుటెట్లు? రాజాస్థానమున కేగవలె, అస
మాన కవితాచాతుర్యమున రాజులను మెప్పింపవలె. కవి
పండితుల జూడవలె. అసమాన వచోగుంభనల వారి నలరింప
వలె-లోగొనవలె. లేదా యసమాన పాండిత్య ప్రకర్షను
జూపి నాదనాపతిమను మెరియించి జయించి బిరుదుమగడు
కావలె. భీమనవంటి యుద్ధండు డింటగూర్చుండి యుండ
గలడా? ఆనాఁ డత డేగని రాజాస్థానములులేవు. దేశాట
నము, రాజాస్థానదర్శనమే యాతనిపని. కవిత చెప్పుటయే
వృత్తి. ఈ రెండును గలసినదే భీమన జీవన సోతస్విని.

భీమకవి తనగుట్టమెక్కి దేశసంచారమునకై బయలు
దేరెను. కవి యెంత స్వతంత్రుఁడో యాతని గుట్టము నంతటి
స్వతంత్రమైనదే! కవీశ్వరుని వాహనమున కడ్డుగలడా? అని

విచ్చలవిడి విహరించుచుండెడిది. భీమన కృష్ణామండలస్థల మైన గుడిమెట్ట వచ్చెను. గుడిమెట్ట పాలకుడు పోతరాజు. భీమన గుట్టము పోతరాజు పొలములోబడి మేయసాగెను. పోతరాజు సైనికు లా హయమును బట్టుకొని ప్రభువునొద్దకుఁ గొంపో యిరి. భీమకవి యీ వృత్తాంత మెఱింగి యీ గుట్టము తన దనియు, దానిని విడువవలసినదనియుఁ గబురంపెను. కాని, పోతరాజు దానిని విడువలేదు. పోతరాజు బ్రాహ్మణుల కగ్ర హారాది దానము లొనర్చెననియు, విజయవాటికలో మల్లే శ్వరస్వామికి భూమి నొసంగెననియు, ననేక దేవాలయములకు దానము లొసంగిన త్యాగపురుషుడనియు విని యట కేతెంచిన భీమన కీ విషయమువలన కోపమువచ్చెను. అంతటి త్యాగశీలుని కీ చేనిలోబడిన గుట్టము విషయమై యింత పట్టుదల యేమి? రాజశాసన పరిరక్షణమనకై యుండనోపు; లేదా దురదృష్ట మనవచ్చును. లేనా భీమన శక్తిసామర్థ్య ప్రకాశనమున కీశ్వరుఁడొనగూర్చి యనకాశ మనవచ్చును. ఏమైన నేమి? భీమన యాగ్రహారద్యేగుఁడైనాడు—

“హయమది సీత పోత వసుధాధిపుఁడారయ రావణుండు ని శ్చయముగ నేను రాఘవుడ, సహ్యాజవారిధి మారుండంజనా ప్రియతనయుండు లచ్చన విభీక్షణుఁడా గుడిమెట్టలంక నా జయమునుఁ బోతరక్కసుని చావును నేడవనాడుచూడుడి!”

కవినోటినుండి శాపాక్షరములు ఛందోబద్ధములై వెడలినవి. ఇంకేమున్నది? పోతరాజునకుఁ గాలముతీరినది. మంచ మెక్కి మృత్యుముఖముననున్న పోతరాజునకు వైద్యులెన్నో

చీకిత్సలు చేసిరి. కాని యవియన్నియు నిష్ఫలము లయ్యెను. ఎవ్వరో భీమనకవి యొసంగిన శాపవృత్తాంతమును పోతరాజు భార్యకు వినిపించిరి. ఆమె భీమనవద్దకేగి పతిభిక్ష పెట్టుమని దీనాతిదీనముగ విలపించినది. సహజ కరుణార్ద్రమైన కవి హృదయము నవనీత సమానమైనది. ఆమెను నెంటనిడుకొని రాజ గృహమునకు వచ్చిచూడగా పోతరాజు చచ్చిపడి యుండెను. భీమకవి యాతనిఁగాంచి—

నాటి రఘురాము తమ్ముడు
పాటిగ సంజీవిచేత బ్రతికిన రీతిన్
గాటికిఁచో నీకేటికి?

లేటవరపు పోతరాజ! లెమ్మా రమ్మా!
భీమన యీ మాట లనినంతనే పోతరాజు లబ్ధపా
ణుడై లేచి కూర్చుండెను.

ఈభీమకవి కాలముననే మైలమభీముఁడను దండనాథుఁ
డుండెను. ఆతఁడు మహాపరాక్రమశాలి. సమకాలీనులైన
గొప్పవ్యక్తులందరి తోడను భీమకవికి సంబంధముండెను.
వారందఱు నీతని యాశీస్సులను కాంక్షించినవారే! ఈ
మైలమభీముని పరాక్రమమును భీమకవి యిట్లు వర్ణించెను.
చ॥ గరళపుముద్ద లోహమవగాఢ మహాశనికోట్లు సమ్మెటల్
హరునయనాగ్ని కొల్మియురగాధిపు కోటలు పట్టుకార్లు ది
క్కరులయురంబుదాయి,లయకాలుఁడు కమ్మరి వైరివీరసం
హరణ గుణాభిరాముఁడగు మైలమభీమన ఖడ్గసృష్టికిన్.

ఈ పద్యమునే కొందఱు రణతిక్కన కన్వయింప
జేసిరి. కాని మైలమభీమన యాతని కాలమున నుండినవాఁడ

గుటచే నీతనిని గూర్చియే భీమకవి పై పద్యమును జెప్పి యుండును.

భీమకవి చొక్కభూపాలునితో మైత్రియుండెను. ఆతడు గొప్పవీరుఁడు. చొక్కభూపాలుఁడు భీమన నాదరించినవాఁడు. భీమకవి చొక్కభూపాలునితో గలసి రామగిరి దుర్గమునకు దండయాత్రకేగెను. అచటి దండనాయకుఁడు సాహిణి మారుడు. ఆతఁడు గొప్ప పరాక్రమవంతుడు. ఆతఁడు చొక్కభూపాలు నెదిర్చి ముప్పతిప్పలుపెట్టి మూడుచెఱువులనీళ్ళు త్రాగించుచుండెను. దుర్గమును జయింపగలమను నాశ చొక్కభూపాలునకు సన్నగిలెను. తన బలము వ్యర్థముకాఁగా నాతఁడు భీమన నాశ్రయించెను. భీమన తన యాప్తుడైన చొక్కభూపాలుని దైన్యమును, మారుని విజృంభణమును జూచి తన యాప్తునికి జయము కలిగింపనెంచి తన దివ్యాస్త్రమును ప్రయోగించెను—

ఉ॥ చక్కదనంబు దీవియగు సాహిణిమారుఁడు మారుకై వడిన్
బొక్కిపడంగలండుచలము బలమున్ గలయాచాళుక్యపుం
జొక్కనృపాఁ డుగ్రుడయి చూడ్కలమంటల రాలఁజూచినన్
నిక్కిలి రాజశేఖరుని మీదికివచ్చిన రిత్తవోవునే !

ఈశాసముతో సాహిణిమారుఁడు యుద్ధమున చని పోవుటయు చాళుక్య చొక్కనృపాలునికి విజయము కలుగుటయు సిద్ధించెను.

కళింగపట్టణమునకు బూర్వపుషేరు శృంఖలద్వీపము. ఈ శృంఖలద్వీప నరేంద్రుడే రాజకళింగంగని కొండలు

చెప్పదురు. ఈ రాజకళింగగంగుతో భీమనకుగల సంబంధ మింతకుఁ బూర్వమే చెప్పబడినది. భీమకవి యొకనాఁడు శృంఖల నరేకునియొద్దకేగి 'నేను కవిని' అనెనట. ఆరాజు భీమకవి మహాశ్మ్యముఁ దెలియక 'కావచ్చును! నీవు కవినై యేమిచేగలవు? నీ పేరేమి?' అని ప్రశ్నించెను.

అందులకు భీమకవి యిట్లని సమాధాన మొసంగెను.

గడియలోపలఁ దాడినడఁగి ముత్తునియగాఁ

దిట్టిన మేధావిభట్టుకంటె

రెండుగడియల బ్రహ్మదండి ముండ్లన్నియుఁ

దుశ్శుఁదిట్టిన కవి మల్లుకంటె

మూడు గడియలకుఁ దా మొనసియత్తిన గండి

పగులఁదిట్టిన కవిభానుకంటె

అఱజాములోపలఁ జెఱువునీళ్ళింకంగఁ

దిట్టిన బడబాగ్నిభట్టుకంటె

అ॥ వె॥ ఉగ్రకోపినేను నోపుదు శపియింపఁ

గ్రమ్మరింప శక్తికలదు నాకు

వట్టిమూనఁ జిగుఱు పుట్టింప గట్టింప

బిరుదు వేములాడ భీమకవిని.

ఈ పై పద్యమువలన మనకు భీమకవివంటి యసాధారణ ప్రజ్ఞగలవారై యాతనికి సమకాలికులో, యించుక పూర్వులొమైన మఱి కొందఱిపేర్లు తెలియుచున్నవి. అందు మేధా విభట్టు. ఈతఁడు సాళువ పెదతిమ్మరాజును దర్శింప

నేగెను. ఆతనిపైఁ బద్యము వ్రాయవలెనని బుద్ధిపూర్వకముగా
నాతనివద్ద వ్రాయుటకుఁ దాటాకు లేకపోయెనట. వెంటనే
యాతఁడు సమీపమున గాన్పించిన తాటిచెట్టు నుద్దేశించి—

క॥ సాళువ పెదతిమ్మ మహీ
పాలవరుఁడువీడె వచ్చెఁ బద్యము వ్రాయన్
గేలను. లేదాకొకటియు
దాళమ ముత్తునియలగుచు ధరపై బడుమా!

వెంటనే యాతాడిచెట్టు మూడుముక్కలై నేలగులిన
దట. కవి కార్యము నెఱవేరుటతోఁబాటు రాజునకు కవి
యొక్క- శక్తిసామర్థ్యములును వ్యక్తమైనవి.

ప్రౌఢకవి మల్లన గుడియన్నమరాజును దర్శింపవలె
నని పయనమై పోవుచుండెను. కొండపల్లి పడమట నాతని
మడమలలో బ్రహ్మాదండిముండ్లు గ్రుచ్చుకొనెనట. ఆతఁ
డుగ్రుడ్డై యిట్లనెను—

గుడియన్న నృపతిఁబొడఁగన
నడువంగాఁ గొండపల్లినగరి పడమటన్
గుడియెడమ మడమగాడిన
చెడు ముందులు బ్రహ్మాదండిచెట్టునడుల్లున్.

ఈవిధంబున బ్రహ్మాదండిముండ్లు రాలిపోవునట్లుగా
తిట్టి తన సామర్థ్యమును ప్రకటించెను.

బడబాలనభట్టు వెలమవంశస్థుల గోత్ర ఖండచేసిన
వాఁడు. అందుచే వెలమవంశస్థులీతని నెల్లప్పుడును స్మరించు

చుందురు. ఈ బడబాలన భట్టాకసారి త్రిపురాంతకమునుండి శ్రీశైలమునకుఁ బోవుచుండెను. త్రోవలో నాతనికి తటాక మొకటి కన్పట్టెను. ఆతటాకము తెనుఁగురాయడు కట్టించి నది. బడబాలనభట్టు చెఱువులో దిగి స్నానమొనరించి సూర్యుని కర్ఘ్య మిడుచుండగా నాతని వ్రేలినున్న యుంగ రము జారి నీటిలోఁబడెను. ఎంత వెదకినను నది దొరకలేదు. అంత నాతఁడు కోపించి యిట్లనెను—

బడబాలన భట్టారకు
కుడిచేయుంగరము రవికి గొబ్బున నర్ఘ్యం
బిడువేళ నూడి నీలోఁ
బడియెఁ దటాకంబు నీటిఁబాయమ వేగన్.

వెంటనే తటాకములోని నీరింకిపోయినది. కవీశ్వరు నంగుళీకము లభించినది. శాపము నుపసంహరించి యాతఁడు తనదారిని బోయెను. ప్రసంగవశమున దెల్పబడిన వీరంద టును భీమకవివలెనే శాపానుగ్రహ సమర్థులైనకవులు. భీమ నచే నుదహరింపబడినవారు.

భీమకవిని గుఱించి దేశమునఁ బ్రచారమున నున్నన్ని గాథలు మఱి యే యితర కవినిగురించియు లేవనుట యతిశ యోక్తి కాదు. ప్రతిగాథయు నాతని శక్తిసామర్థ్యములను బ్రకటించి యాంధ్రుల కుత్సాహ మొసంగజాలినదే! ఆంధ్రు లకు గర్వకారణమైనదే!

చామర్లకోటకు సమీపమున భీమవరమను గ్రామ మున్నది. పూర్వమది చాళుక్య భీముని ముఖ్యపట్టణమై

యుండెను. ఆకారణమున నది చళుక్య భీమవరముని ప్రసిద్ధి నందెను. శ్రీనాథుఁడు పైత మీ చళుక్య భీమవరమును యుదాహరించెను. భీమకవి యొకనాఁడా యూరికిఁ బోయెను. విశ్రమించుటకై యాతఁ డేయింటి కేగినను బసలభింపలేదు. మార్గాయాసమున నలసియున్న భీమకవికి గోపమువచ్చి యానగరము పాడుపడునట్లు శపించెను. అట్లే యా నగరము పాడుపడిపోయెను. పిమ్మట తరువాతివారా నగరమునకు దూర ముగ నేటి భీమవరమును నిర్మించుకొనిరి.

ఈ కవీశ్వరుని కేమి కారణముననో గోమట్లపై గోపము వచ్చెను.

చ॥ గొనకొనిమర్త్యలోకమునఁగోమటిపుట్టగఁబుట్టె దోసబాం కును గపటంబు లానినయుఁ గుచ్చితబుద్ధియు రిత్తభక్తియున్ అనువరిమాటలున్ బరధనంబును గ్రక్కున మెక్కజూచుటల్ కొనుటలు నమ్ముటల్ మిగులఁ గొంటుఁదనంబును మూర్ఖ వాదమున్.

ఉ॥ గోమటికొక్కటిచ్చి పదిగొన్నను దోసములేద, యింటికిన్ నేమమెటింగి చిచ్చిడినఁ జెందెద పాపము; వాసినెప్పుడే నేమరుపాటునన్మఱియు నేమియొనర్చిన లేద దోసమా భీముని లింగమాన! కవిభీముని పల్కులు నమ్మియుండుడి !

ఉ॥ వేములవాడ భీమ! భళిరే! కవిశేఖర సార్వభౌమ! నీ వేమని యానతిచ్చితివి యిమ్ములఁ గోమటి పక్షపాతివై గోమటి కొక్కటిచ్చి పదిగొన్నను దోసములేదంటివా ? గోమటి కొక్కటిక పదిగొన్నను ధర్మము ధర్మపద్ధతిన్.

ఇట్టివే యాకవినిగూర్చిన గాథ లనేకములు మన యాంధ్రదేశమునఁ బ్రచారముననున్నవి. ఇట్టిగాథలు, చాటువులే ప్రతిభాషాసాహిత్యమునకును అలంకారములు. సాహిత్యచరిత్రకు దర్పణములు. ఆభాషాకవుల కవితా వ్యాసంగమునకును, ఆభాష జనులయొక్క సాహిత్య సాంస్కృతిక ప్రతిభలకు నికషోపలములు; ఈ గాథలలోనే జాతి, సాహిత్యము, వారి బుద్ధి సంపద వ్యక్తమగుచుండును. ఏజాతికిట్టి ప్రతిభాగాథ లనంతములుగా నుండునో యాజాతिसంపన్న మైనది-ఆభాష సుసంపుష్టమైనది. ఇట్టి ప్రాచీన మహాత్మ్యములేని భాష భాషకాదు-జాతి జాతిగాదు. ఇట్టి గాథలు చదువునపుడు, వినునపుడు ఏజాతి హృదయము స్పందింపకుండును ? ఆధునికు లీ కథ లసంబద్ధములనియు, నసంభవములనియు ద్రోసివేయుదురుగాక ! కాని యీకవి ప్రతిభాగాథలలో నంత ర్నిహితమైయున్న సత్యమును మాత్రము సహృదయులు కాదనజాలరు. ఈ గాథ లతిశయోక్తులు కావచ్చునుగాని యసత్యములు మాత్రము కావు. అతిశయోక్తు లలంకార శాస్త్రసమ్మతము. అసత్యము ధర్మదూరము.

ఈ పైగాథలలో మనకుఁ గానవచ్చునది కవియొక్క యసాధారణమైన ప్రతిభావ్యుత్పత్తులు. వాటికి మెఱుగుపెట్టినది కవితానైపుణ్యము. ఆ కవితానైపుణికి వన్నెఁగూర్చిన వాతని యాత్మవిశ్వాస స్వాతంత్ర్యములు. కవిచే లోకము బంధింపఁబడుగాక ! లోకము కవిని బంధింపఁజాలదు. ఈ కవియు లోకముచే బద్ధుఁడు కాలేడు. ఈతని గుణగణములకు భీమేశ్వర కృపాకటాక్ష వీక్షణముతోడై దైవాంశసంఘాతు నొన

ర్చినది. ఇంతటి యుద్ధండుడు, ఇంతటి మహత్త్వముగల కవి మఱియొక్కఁడు దెనుగుసాహిత్యముననేగాదు మఱియే సాహిత్యమునను నున్నట్లు కన్పట్టదు. ఈతని వాక్కు యెంత పరుషమో హృదయమంత సుకోలమైనది. అతిశయోక్తులతో గూడిన వనుకొన్నను పైగాధలనుండి మనము గ్రహింపగల కవియొక్క వ్యక్తిత్వ మిదియే !

ఇట్టి యుద్ధండుఁడు, ఇట్టి యాత్మవిశ్వాస స్వాతంత్ర్యములుగల దిట్ట, శంభువరప్రసాదకలితుఁడు కేవల మిట్టి చాటువులతో కాలము గడిపెనా? అట్లేయెనచో నాతని శక్తిసామర్థ్యములు వ్యర్థమైపోయినట్లే! కాక మహాకావ్య నిర్మాణమొనర్చెనా? యను ప్రశ్న యుదయించుట సహజము. నాలుగైదు చాటుపద్యములనో లేక తిట్టుకవిత్వమో చెప్పినంతమాత్రమున నెవ్వనిని మహాకవుల శ్రేణిలోఁ బరిగణింపరు. ముఖ్యముగ ప్రబంధనిర్మాణ చణులైన కవు లట్టివారిని గుర్తింపరు, పూజింపరు. పూర్వకవులనేకు లీ భీమకవిని, ఆతని శైలిని స్తుతించిరి.

‘వయిచియింతు వేములవాడ భీమసభంగి

నుద్దండలీల నొక్కొక్కమాటఁ’ అని శ్రీనాథుఁడును,

నన్నయభట్టుఁ డిక్కకవినాచన సోముని భీమనార్యుఁ బేరెన్నికఁ జిమ్మపూడియమరేశ్వరు భాస్కరు శంభుదాసునిన్ సన్నుతిచేసి వాక్యసరస్వత్యము వీనుల కింపుమీఱ నత్యున్నతిగానొనర్తు నెఱయోధులుమేలన కావ్యమిమ్ములన్.

అని మల్లన్న తన రుక్మాంగద చరిత్రమునందు భీమ
నను, నన్నయ తిక్కనాది కవిశ్రేణిలో జేర్చి సన్నుతించి
నాడు. కావున నాటికి భీమకవి మహాకావ్య నిర్మాతలలో
నొక్కడైయున్నట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

భీమకవి రచించినవని చెప్పబడుచున్న గ్రంథము లివి.

(1) రాఘవపాండవీయము (2) ఛందోగ్రంథము
లేక కవిజనాశ్రయము (3) జ్యోతిషపటలములు (4) నృసింహ
పురాణము (5) శతకంధర రామాయణము (6) బసవ
పురాణము. పై గ్రంథములలో నే యొక్కటియును నే దుప
లభ్యముగాకపోవుటచే నాతని కర్తృత్వమునుగూర్చి వాదోప
వాదము లసంఖ్యాకముగ బయలుదేరినవి. కాని యీత
డీ గ్రంథములను రచించినట్లు ప్రాచీనకవు లుదహరించి
యున్నారు. ఏదియో నొక ప్రాథకావ్యమును రచింపకున్నచో
ప్రాచీను లాతని సంతగా స్తుతించి యుండరు.

భారతముఁ దెనిగించుచుఁ దా రచించి
నట్టి రాఘవపాండ వీయంబు నడఁచె
ఛందము నడంప నీ ఘక్కి సంగ్రహించె
ననుచు భీమన యెంతయు నడఁచెదాని.

పై పద్యము అప్పకవి చెప్పినది. నన్నయభట్టు భారత
మును రచించుచుండగా తాను రచించుచున్న రాఘవ
పాండవీయము ప్రశస్తికెక్కనదనియు నన్నయ ఆంధ్రశబ్ద
చింతామణి చేయుటవలన తన ఛందస్సు పైతము నాశన

మగుననియు భీమన భయపడెనట. ఆ భయముచే భీమన నన్నయ విరచితమైన ఆంధ్రశబ్ద చింతామణిని నాశనమొన ర్చెనట. ఆ కవుల కాలమునుబట్టిగాని, వారి గ్రంథముల వైవిధ్యమునుబట్టిగాని, యాలోచించినచో నిది కేవల కల్పిత గాథయని తేలిపోవును.

జ్యోతిషపటలమున నాటికున్న వారియొక్కయు, చని పోయినవారియొక్కయు, రాబోవు తరములవారి యొక్కయు సమస్తప్రశ్నలకు సమాధానములు కలవందురు. కాన గ్రంథ మింతవరకు లభ్యముకాలేదు. శతకంధర రామాయణములోని వనియు, నృశింహ పురాణములోనివనియు, బసవపురాణము లోనివనియు విమర్శకులు రెండు మూడు పద్యము లుదహరిం చుట తప్ప ఆ యా గ్రంథములు నేటికిని లభ్యముగాకున్నవి. ఏమైనను భీమన గొప్ప కావ్యమేదో నొకటి వ్రాసియుండక పోడనునది విశ్వసింపదగిన విషయము.

ఈ కవికాలమున గుఱించియు ననేకములగు వాదోప వాదములు ప్రబలియున్నవి. కొందరు విమర్శకులు కవియెంతటి ప్రాచీనుడైన నాతనికంతటి ఘనతయబ్బునని కాబోలునాతని ప్రాచీనత్వమును సిద్ధాంతరీకరించుటకుఁ బడరానిపాల్లు పడు చున్నారు.

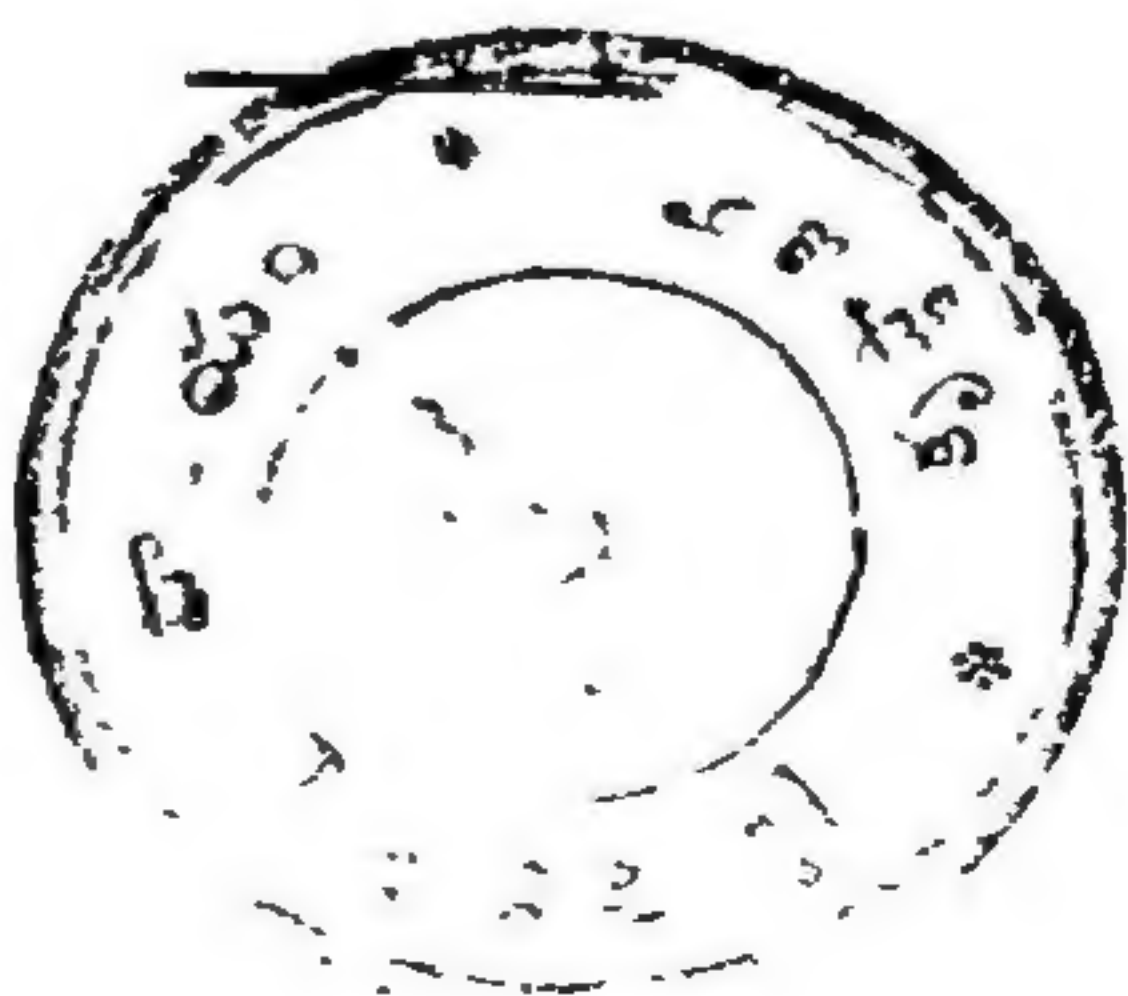
భీమకవి విషయమునగూడ నట్లే జరిగినది — జరుగు చున్నది. కొంద టీతనిని నన్నయకుఁ బూర్వుడనిరి. కొందరు నన్నయకు సమకాలీనుడనిరి. కొందఱీతని నిక్కనకాలమునఁ బ్రతిష్ఠించిరి. మఱికొందఱు పదునాల్గు పదునైదు శతాబ్ద

ముల కీడ్చిరి. ఆతనిపై గల నాదరమునగాని, పక్షపాతమున గాని ఎవరెట్లు చెప్పినను ఈతడు పదునాల్గవ శతాబ్దికిఁ బూర్వము మాత్రము కానట్లుతోచును. కారణమేమన పదునాల్గవ శతాబ్దికిఁ బూర్వముననున్న వారెవరును నీతనిని పేర్కొనలేదు. ఈతనిని మొదట పేర్కొనినవాడు శ్రీనాథుఁడు. శ్రీనాథుని తరువాతి కవులును కొందఱీతనిని స్తుతించిరి. త్రికాలాభాధ్యులైన కవులకు కాలమునుబట్టి గౌరవము రాదుగదా!

ఆంధ్ర వాఙ్మయమున భీమశ కవుల కారాధ్యుఁడు. ఆంధ్రులకు గౌరవనీయుఁడు. భీమనవంటి యుద్ధండ కవిశిఖా మణిని బొందిన ఆంధ్రసంస్కృతి ధన్య. ఆతని చరిత్రమును వారసత్వముగాఁ బడసిన ఆంధ్రజాతి ధన్యము.

ఇట్టి మహాకవి నిర్యాయ మేరీతిని జరిగినదోచూడుడు. ఈతని తల్లియొకనాడు బ్రాహ్మణ సమారాధనమున నేయి వడ్డిండునంటెను. నేతిచెంబు మసి యామె కడుపుమీద నంటుకొనెను. అదిగాంచి భీమన 'అమ్మా! నీ కడుపు మసి యైన దనె'నట! కడుపు మసియగుట యనఁ గొడుగు చచ్చుట యని యర్థము. ఆ మాట తగిలి యాతఁ డా క్షణముననే మృతుడయ్యెనట! భగవల్లీలలు విచిత్రములుగదా!

PRINTING OFFICE
TEL. NO. 10
K. S. S. S.

1000

1000

TPLA119B136

20

135

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావర్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TPLA119B136
పుస్తకం పేరు	వేములవాడ భీమకవి
తారీఖు	28/10/24
ముందు అల్ప	yes
వెనుక అల్ప	yes
మొత్తం పేజీలు	41
పెద్ద సైజు పేజీలు	NO
ఖాళీ పేజీలు	CLL BCLP
లేని పేజీలు	NO
తయారు చేసినది	APsax
పేజీలు విడదీసినది	Thasini
ప్యాన్ చేసినది	Harcoma
పరీక్ష చేసినది	DAVEED
పేజీలు పరిశూనినది	
లైండింగు చేసినది	
ప్యాకింగు చేసినది	
పరిస్థితి	good